

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «Х КОСТОМАРІВСЬКІ ЧИТАННЯ»

14-15 квітня 2011 р. Чернігівщина вже вкотре приймала учасників всеукраїнської наукової конференції «Костомарівські читання». Зусиллями її незмінних організаторів Юрія Пінчука, Сергія Лаєвського та Сергія Леп'явка, конференція стала доброю науковою традицією, а цього року ще й відсвяткувала свій перший ювілей, адже відбувалася вдесяте. Х Костомарівські читання були присвячені 390-й річниці перемоги у Хотинській битві, однак їхня тематика не обмежувалася власне війною та добою гетьмана П. Сагайдачного. Основною метою читань організатори вбачають: спілкування вчених-істориків «без краваток» для ознайомлення колег з новітніми дослідженнями, знахідками та ідеями в ділянці історії України доби козаччини; залучення чернігівських істориків до спілкування з провідними вченими з наукових центрів; ознайомлення дослідників з Черніговом та його історичною спадщиною.

Костомарівські читання мають камерний характер і не передбачають значної кількості учасників (тож місце в їхньому колі є доволі почесним), втім, великий інтерес в середовищі науковців надає форуму серйозного представництва. Цього року в читаннях взяли участь 53 науковці з 10 міст України і Білорусі (Київ, Луцьк, Мінськ, Ніжин, Одеса, Острог, Полтава, Умань, Черкаси, Чернігів), вони представляли 22 заклади науки, освіти і культури.

Організаторами заходу виступили Головне управління культури, туризму і охорони культурної спадщини Чернігівської обласної державної адміністрації, Інститут історії України НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства НАН України імені М.С. Грушевського, Ніжинський державний університет імені М.В. Гоголя, Сіверський інститут регіональних досліджень, Український інститут національної пам'яті та Чернігівський історичний музей імені В.В. Тарновського. Останній заклад якраз і приймав у своїх стінах учасників першого робочого дня (14 квітня) конференції. Працівникам музею вдалося приємно вразити як «ветеранів», так і «новачків» читань, їхні виступи виголошувалися на фоні унікальної пам'ятки історії та мистецтва – срібних шат ікони Іллінської Богоматері (кін. XVII ст.).

Під час відкриття учасників наукового зібрання привітали: директор історичного музею Сергій Лаєвський, голова Чернігівської обласної ради, доктор філософських наук Анатолій Мельник; перший заступник голови Українського інституту національної пам'яті, доктор історичних наук, професор Володимир

Кривошея; ініціатор читань з 2001 р. – завідувач відділу Інституту української археографії та джерелознавства НАН України Юрій Пінчук; один із постійних організаторів читань – професор Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, доктор історичних наук Сергій Леп'явко та заступник начальника головного управління культури, туризму і охорони культурної спадщини Чернігівської облдержадміністрації Алла Кулик. Сергій Леп'явко наголосив на тому, що подібні конференції нечасто відбуваються у стінах музеїв, тому місце проведення є однією з «родзинок» Костомарівських читань, а сама музейна енергетика, безумовно, надихатиме до плідного наукового пошуку.

Перше пленарне засідання (модератор Сергій Леп'явко) розпочалося з доповіді ініціатора конференції Юрія Пінчука (Київ), вчений проаналізував тематику доповідей всіх Костомарівських читань, котрі стосувалися біографії та творчості Миколи Костомарова. Суголосною назві читань була й доповідь наступної учасниці Тетяни Клименко (Черкаси): «Тарас Шевченко в житті М. Костомарова». Відомий дослідник генеалогії козацтва Володимир Кривошея (м. Київ) поділився з присутніми досвідом складання біограм козацької старшини Гетьманщини. Дискусію спровокувала доповідь Сергія Леп'явка присвячена епохальній події історії України – Хотинській війні. Олена Бачинська (м. Одеса) поділилася результатами пошуку документів про запорозьких козаків в архівах Туреччини. Юрій Волошин (м. Полтава) зацікавив учасників читань доповіддю про демографічні характеристики

населення Полтави середини XVIII ст. Анатолій Адруг (м. Чернігів) та Ганна Арендар (м. Чернігів) ознайомили присутніх з історією срібних шат ікони Іллінської Богоматері.

Після перерви робота конференції продовжилася в трьох секціях. До першої з них («Костомаровознавство та історіографія», модератор – Юрій Пінчук) були заявлені доповіді дев'яти учасників. Ольга Гончар (м. Київ) дослідила пам'ять про М. Костомарова на основі колекції некрологів у зібранні Державного історичного музею в Москві, представництво спадщини історика в інтернет-просторі проаналізував Володимир Левикін (м. Київ), побут німецьких колоністів за спостереженнями М. Костомарова та його сучасників вивчила Елла Стюпченко (м. Київ). Видатному історичу XIX ст. була присвячена й доповідь Наталі Зіневич (м. Київ) «М. Костомаров і Віленська археографічна комісія». Євген Луняк (м. Київ) дослідив «Голос України» як містичну категорію в ідеології кирило-мефодіївців. Дмитро Семко (м. Київ) проаналізував дослідження спадщини представників Чернігово-Новгород-Сіверського культурного осередку другої пол. XVII – початку XVIII ст. в творчості істориків XIX ст. Олена Новікова (м. Київ) акцентувала увагу на внеску В. Мякотіна в дослідження соціальної історії України XVIII – XIX ст. Світлана Батурина (м. Київ) звернула увагу на українську історію в системі історичної освіти Російської Федерації.

Друга секція об'єднала знавців генеалогії, біографістики та історичної демографії (модератор Юрій Волошин). Доповідь Ігоря Ситого (м. Чернігів) познайомила присутніх з мало-відомим історичним персонажем чернігівським війтом Яремою Полуботком. Ольга Гейда (м. Чернігів) акцентувала увагу на постаті Ісайї Копинського – єпископа відновленої Чернігівської єпархії. Олена Замура (м. Полтава) проаналізувала сезонність дитячої смертності в одному з сіл Переяславсько-Бориспільської єпархії, дослідження Віталія Дмитренка (м. Полтава) стосувалося такого важливого джерела вивчення соціальної історії Гетьманщини, як сповідні розписи. Дмитро Казіміров (м. Чернігів) представив результати дослідження характеристик козацького населення Мени за даними Генерального опису. Аналізу інформаційного потенціалу присяг XVII – XVIII ст., як джерела до історії старшини Чернігівського полку була присвячена доповідь Ірини Кривошеї (м. Київ).

Третя секція (головуюча – Ольга Бачинська) збирала дослідників політичної та соціально-економічної історії козацтва. Ольга Травкіна (Чернігів) вивчила постать Лазаря Барановича як речника боротьби проти турецько-татарської агресії; Сергій Токарев (Чернігів) розповів про участь старшини Ніжинського полку в походах на Білорусь; Андрій Бовгира (м. Київ) проаналізував справи пов'язані з образом гетьманської честі у XVIII ст.; Ярослав Волерт (м. Чернігів) дослідив старшинське землеволодіння за матеріалами Генерального слідства про маєтності Чернігівського полку; Володимир Пришляк (м. Луцьк) акцентував увагу на питанню перенесення гетьманської столиці з Глухова до Батурина, пов'язаному з постаттю Данила Апостола; Олександр Кухарук (м. Чернігів) ознайомив присутніх з маловідомими сторінками історії української козачої дивізії (1812-1816 рр.); Володимир Полторак (м. Одеса) простежив еволюцію політичних поглядів М. Чайковського на основі його епістолярної спадщини; Олександр Тарасенко (м. Чернігів) розглянув «скарбницю» Іоанікія Галятовського як джерело з історії Єлецького монастиря; Олена Пономаренко (м. Чернігів) з'ясувала особливості трансформації української національної ідеї в добу Гетьманщини.

Після секційної роботи постійні учасники читань презентували загалу свої нові книги: Сергій Павленко (м. Чернігів) заінтригував ілюстрованою монографією про розшуки автентичного портрету гетьмана Івана Мазепи; Андрій Бовгира представив книгу «Козацьке історіописання в рукописній традиції XVIII ст.»; Анатолій Адруг презентував дослідження про живопис Чернігова другої половини XVII – початку XVIII століть.

Наступного дня, 15 квітня, читання проводилися в Ніжині, у стінах Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя (причому, в аудиторії, де навчався видатний письменник). Заключне пленарне засідання (модератор Сергій Леп'явко) було відкрите вітальним словом проректора з наукової роботи та міжнародних зв'язків Ніжинського університету Олександра Мельничука. Далі Андрій Блануца (м. Київ) представив результати дослідження регламентації уставних відносин у військових статутах Великого князівства Литовського XVI ст. Завершила засідання доповідь Ігоря Сердюка (м. Полтава) про шлюбну поведінку мешканців Ніжина середини XVIII ст. Після «офіційної» частини

учасники читань насолодилися екскурсіями до університетського музею Миколи Гоголя, та бібліотеки університету, де ознайомилися з колекцією рідкісної книги.

Х Костомарівські читання, безумовно, реалізували мету, задекларовану їх ініціа-

торами. Особливий формат наукового спілкування, коло учасників та блискачча організація не тільки можуть вважатися своєрідною візитівкою конференції, а й дають всі підстави сподіватися, що читання відзначатимуть ще не один свій ювілей.

